

Fulnek

Fulnek

Milan STAREC

Dej Bůh štěstí s. r. o., Českokobrodská čp. 17, 281 63 Kostelec nad Černými lesy

e-mail: kvetak@pivovarkostelec.cz

Recenzovaný článek / Reviewed paper

Starec, M.: Fulnek. Kvasny Prum. 59, 2013, č. 4, s. 105–110.

Moravské město Fulnek leží na moravsko-slezském pomezí při Husím potoku v současném okrese Nový Jičín. Město s majoritou německého obyvatelstva bylo fatálně zasaženo druhoválečným bombardováním. První zmínka o vaření piva pochází z roku 1413, kdy město dostalo právo várek a míle. Fulneckí právovárečníci, kterých bylo 56, měli ve 14. a 15. století problémy s fojty okolních vsí, kteří si svařovali svá piva. Tyto pivovarské spory se v průběhu 16. století přesunuly na konflikt mezi městem, vrchností a augustiniánským klášterem. Po ukončení třicetileté války nebyl vrchnostenský pivovar obnoven, výroba piva ve městě byla postupně centralizována a augustiniáni si postavili pivovar v sousedním Lukavci. Zásadní zlom v historii fulneckého pivovaru přišel roku 1875, kdy jej právovárečníci prodali Josefu Kostronovi. Tento podnikavý pivovarník ve Fulneku zřídil moderní a především konkurenceschopný podnik, který jeho synové v rodinné firmě úspěšně vedli až do konce druhé světové války. Objekty pivovaru i sladovny byly zcela vybombardovány. Dodnes se dochovalo pouze starobylé sklepení mimo pivovar.

Starec, M.: Fulnek. Kvasny Prum. 59, 2013, No. 4, p. 105–110.

The Moravian town of Fulnek is situated on the Moravian-Silesian border at „Goose creek“ in the current county of Novy Jicin. The city with the majority of the German population was fatally hit during the Second World War bombing. The first mention of brewing dates back to 1413, when the city was given the right of „brews and mile“. During 14th and 15th century, 56 Fulnek's brewers had disputes with reeves of surrounding villages, who brewed their own beer. In 16th century these beer brewing rights disputes grew into a conflict between the city, the nobility and the Augustinian monastery. After the Thirty Years' War the manor brewery was not restored, brewing in the city was gradually centralized and Augustinians built a new brewery in the adjoining Lukavec. A major turning point in the history of the Fulnek brewery came in 1875, when it was sold to Joseph Kostron. This enterprising brewer established a modern and competitive business, which his sons successfully led as a family firm until the end of the Second World War, when both the brewery and the malt house were completely destroyed by bombing. Only ancient dungeons outside the brewery have been preserved to the present days.

Starec, M.: Die mährische Stadt Fulnek. Kvasny Prum. 59, 2013, Nr. 4, S.105-110.

Die mährische Stadt Fulnek befindet sich auf der mährischen-schlesischen Grenze beim Husí potok (Gansbach) in dem aktuellen Kreis Nový Jičín. Während des II. Weltkrieges wurde die Stadt mit der deutschen Mehrheit durch Bomben sehr schwer beschädigt. Der erste Bericht über's Biersieden stammt aus dem Jahre 1413, wenn die Stadt erhielt das Brausieden- und Meilerecht. In 15. und 16. Jahrhundert hatten die brauberechtigte Bürger aus Fulnek (insgesamt 56 Personen) Probleme mit den Richtern aus den umliegenden Dörfern, die das Bier auch gebraut konnten und hatten. Im Laufe des 16. Jahrhunderts führten diese brauwesen gegründete Widerstreite zum Konflikt zwischen der Stadt, der Herrschaft und dem Augustinianen Kloster. Nach dem 30jährigen Krieg wurde die Herrschaftsbrauerei nicht mehr hergestellt und das Biersieden in der Stadt Fulnek zentralisiert, die Mönche haben eine neue Brauerei in dem Nachbardorf Lukavec gebaut. Im Jahre 1877 kam der Wendepunkt in der Geschichte der Fulnek's Brauerei durch ihren Verkauf an Josef Kostron. Dieser unternehmungslustige Braumeister hat eine moderne und Konkurrenzfähige Bierbrauerei errichtet, die durch seine Söhne bis zum Schluß des II. Weltkrieges geführt wurde. Zur diesen Zeit wurden die Mälzerei und Brauerei durch Bombardierung völlig losgelöst. Zur Zeit befindet man sich nur ein alter Keller außerhalb der Brauerei.

Klíčová slova: Fulnek, pivovar, sladovna, historie, Kostron

Keywords: Fulnek, brewery, maltery, Kostron

1 ÚVOD

Když se řekne Fulnek, tak si většina z nás vybaví Jana Amose Komenského, Petru Kvitovou, automatické pračky značky ROMO Fulnek, zámek, kláštery či velmi zdařilou obnovu zcela zničeného města po druhé světové válce. Historie vaření piva ve městě je však až na střípky doposud nezkoumána.

Moravská výspa Fulnek, ležící na samé hranici s Rakouským Slezskem, získala svůj městský statut na konci 13. století, když první zmínka nese datum 1293. Již ve 13. století se jednalo o organizované poddanské město pánů z Lichtenburku. Nadmíru prostranné náměstí svědčí o původním záměru vybudovat významné centrum rozsáhlých držav. Fulnecké panství v době pozdního středověku tvořilo součást Opavského knížectví a do moravských zemských desek v Olomouci bylo panství vloženo roku 1480 za vlády pánů ze Žerotína. Od této doby tvořil Fulnek severní hranici Moravy. Před třicetiletou válkou se v držení panství vystřídali především Žerotínové, Schweinitzové z Pilsbordu a Skrbenští z Hříště. Následky třicetileté války byly pro Fulnek velmi žalostné a konfiskace přály Bruntálským z Vrba, kteří drželi fulnecké panství do roku 1788. Následnými majiteli panství se stali zbohatlí opavští měšťané Čejkové později povýšení do šlechtického stavu Čejkové z Badenfeldu. V průběhu 19. století se vystřídalo v držení Fulneka několik dalších majitelů a roku 1922 došlo k záboru československou vládou a následně parcelaci. Zámek zakoupil Jaromír Špaček, kterému byl roku 1948 znárodněn a v rámci restitucí navrácen. Toto ryze německé město bylo zásadně zasaženo druhoválečným bombardováním a těžko se vyrovnávalo s nastolivší se situací po ukončení války.

2 POČÁTKY PIVOVARSTVÍ

První zmínka o vaření piva ve Fulneku pochází z 2. 11. 1413, kdy město obdrželo právo várečné včetně výsady vystavování svého piva do vesnic fulneckého panství od Lacka I. z Kravař a tzv. fulnecká míle byla rozšířena o vsi Kujavy, Suchdol, Kletné, Životice, Děrné a Pustějov. Zakládací listina města se nedochovala, avšak lze předpokládat přesné vymezení právo várečné a mílové již před rokem 1413. V době pozdního středověku se pivo vařilo nejenom v režii právovárečných měšťanů, ale i v okolních vesnicích fulneckého panství při rychtách a samozřejmě v klášteře a při hradu. Snahou právovárečníků bylo získání právně definované oblasti povinného odběru svého piva a omezení starých privilegií vesnických fojtů. Roku 1429 došlo k potvrzení městských privilegií Janem z Kravař a součástí práva várečného bylo i právo mílové a právo výčepu piva. Na konci 15. století patřily do fulneckého panství vsi Butovice, Kujavy, Životice, Stachovice, Suchdol, Vražné, Kletné, dále části Pohoře, Jestřabí, Vlkovic, Valtěřovic, Gručovic a pustá ves Goldseyfen a léna Pohořílky a Slatina.

Svobodná krčma s možností vlastního varu stávala v Gručovicích jakožto příslušenství dědičného fojství. První zmínka z roku 1450 je taktéž první zmínkou o obci samotné. Od roku 1480 patřily Gručovice k fulneckému panství, a tak nelze další pivovarské aktivity předpokládat. Další svobodná krčma s možností vlastních várek piva pro vlastní potřebu je doložena v Moravských Vlkovicích v druhé polovině 14. století. Moravské Vlkovice se taktéž roku 1480 staly součástí fulneckého panství. Roku 1497 došlo k potvrzení práva várek dílu obce Jestřabí při zdejší svobodném dvoru. K připojení této části Jestřabí k Fulneku došlo před rokem 1512. Další vsí s doloženými domácími várkami piva bylo Děrné. V kupní smlouvě mezi Drslavem z Kravař, pánem na Fulneku, a Mikulášem Krátkým z Lukavce z roku 1372 je zmíněno fojství ve vsi Děrné s krčmou, v níž se smělo třikrát do roka vařit pivo. Ves Děrné patřila k panství fulneckých augustiniánů. Z dalších klášterních vsí, kde se smělo vařit pivo ve svobodných krčmách, jmenujme kupříkladu Pus-

tějov či Jílovec. První dochovaná zmínka o Pustějovu je ze smlouvy o prodeji fojtství roku 1324. Součástí pustějovského fojtství byla i svobodná krčma, ve které směl fojt vařit pivo a dělat slady jen pro svou potřebu (Hosák, 1958; Prasek, 1889).

Vaření piva ve svobodných krčmách při vesnických fojtstvích fulneckého panství nebylo samozřejmě žádným průmyslovým odvětvím, ale jednalo se v podstatě o obdobu současného tzv. „homebrewingu“. Pivo z těchto domácích

varniček sloužilo původně pouze k vrchností dovoleným akcím, ale docházelo k pochopitelnému zneužívání a várkám nad rámec tolerance vrchnosti. Tento pivní nešvar byl formálně okleštěn již roku 1413, kdy Lacke I. z Kravař povolil fojtům svařovat pšeničná piva pouze pro vlastní potřebu. Svá bílá piva však nesměli prodávat ani směňovat. Piva z ječného sladu, tzv. červená, museli kupovat od fulneckých právovárečnicků stejně jako piva pšeničná na prodej a slady. Osvobozený nákup piva měli pouze o svátcích, jakými byly Vánoce, Hromnice, posvícení a Velikonoce. Sedláci si mohli obstarat svobodné pivo jen při svatbách. Páni z Kravař tato privilegia vydaná Lackem I. ctili a nadále potvrzovali. Záhy po smrti Lacka I. z Kravař potvrdil toto privilegium v roce 1416 Beneš z Kravař a roku 1429 Jan z Kravař. Až roku 1507 došlo k důraznějšímu zákazu vaření piva a sladování venkovských fojtů a dokonce došlo i k rozšíření zásobovacího regionu fulneckých právovárečnicků o Kunín a Butovice. Počátek 16. století znamenal pro fulnecké právovárečnický jasně vymezený odběrní rajon a potlačení vesnického „domovaru“, nicméně s rozvojem feudálního velkostatku jsme svědky příchodu nové konkurence, a to vrchnostenské. V případě poddanského města Fulnek se nejednalo pouze o svou logickou vrchnost, která současně představovala i původního donátora městských práv, ale i o staronovou konkurenci představovanou fulneckými augustiniány.

3 LUKAVEC A KONKURENČNÍ BOJ

Kanonie augustiniánů ve Fulneku byla založena roku 1389. Již od této doby se dá předpokládat vaření piva v klášteře – zprvu pro účely samotných mnichů, a postupem doby i k zásobování klášterních vsí. K fulneckému klášteři patřily vsi Bílov, Stará Ves, Pustějov, Děrná a Jílovec. Roku 1513 augustiniáni zakoupili Lukavec. Tyto vsi nebyly na konci 15. století vloženy do moravských zemských desek společně se zbytkem fulneckého panství a zůstaly tak navždy součástí historického Opavského knížectví, tedy Slezska. Proto jsou hranice mezi Moravou a Slezskem na Fulneku tak nesourodé a plně enkláv. Výše zmíněný seznam vsí vymezuje vcelku zajímavý odběrní region pro pivovar fulneckých augustiniánů. Ten byl jistě trnem v oku fulneckých právovárečnicků, jejichž zájmy zastupovala vrchnost. Také to měla dobře zapláceno. První privilegia z 15. století opravňovala právovárečnický zásobovat svým pivem celé fulnecké panství včetně vsí klášterních. To se samozřejmě augustiniánům přičilo a zakazovali svým fojtům brát pivo měšťanského ve prospěch klášterního. Fulnečtí augustiniáni postavili v průběhu 16. století v areálu lukaveckého dvora nový pivovar.¹ Jednalo se jistě už o tradiční renesanční pivovar, který mohl produkovat dostatek konkurence schopného piva. Přesné datum výstavby nového klášterního pivovaru v Lukavci není známo. Nicméně jistě k výstavbě došlo až v druhé polovině 16. století v souvislosti se zaváděním režijního hospodářství a striktně dodržovaného odběru klášterního piva (Foltýn, 2005). Lukavecký pivovar však zřejmě na stížnosti fulneckých právovárečnicků musel být dočasně uzavřen a jistě k tomu došlo za

Průčelí fulneckého pivovaru před přestavbou v 20. letech 20. století. (Sbírka Josefa Pavlíčka)

Jedno z dochovaných původních pivovarských sklepení vyhloubených v pískovcovém monolitu, 2012. (Foto autor)

Skrbenských z Hříště, známých to odpůrců katolických augustiniánů. První spory jsou doloženy v 60. letech 16. století, když kupříkladu roku 1563 fulnecká vrchnost Baltazar Švajnic z Pilmsdorfu nechal na výzvy měšťanů uvěznit Pustějovského fojta Jiříka Volného za odmítnutí odběru fulneckého piva. Když však musel na příkaz zemského hejtmána Pustějovského fojta propustit, nechal mu alespoň strhnout vodu z potoka k jeho mlýnu. Jeden spor stíhal druhý a k narovnání došlo až roku 1607, kdy císař Rudolf II. dovolil obnovu téměř zaniklého klášterního pivovaru v Lukavci a zásobování klášterních vsí lukaveckým pivem (Zukal, 1912). Spory mezi fulneckými právovárečnickými a augustiniány pokračovaly i po třicetileté válce ještě dlouhá staletí a ke sporům s augustiniány se nadto přidaly spory s nově zřízeným klášteřem kapucínů. Skrbenští z Hříště výrazně podporovali fulnecké měšťany ve sporech s okolními vrchnostmi o zásobování hraničních vsí pivem. Jednalo se především o panství kunvaldské a jesenické. Spory s kunvaldským panstvím o prodej piva pokračovaly obdobně jako s augustiniány ještě do 18. století. Dlouhotrvající spory většinou dopadly vítězně pro Fulnecké, ale náklady související se spory a ztráty na dodávkách piva jim již nikdo zpětně neuhradil. A navíc přišli o několik obcí svého zásobovacího regionu ve prospěch Kunvaldských (Baletka, 2004). Sousedské pivní spory byly navíc zesilovány dovozem velmi oblíbeného a kvalitního piva opavského, jehož pokoutný prodej ve vesnických krčmách nešlo zcela vymýt.

Druhá polovina 16. století a počátek století následujícího se zcela shodně jako v jiných poddanských městech nesl ve znamení prudkých bojů o povinné odběry piva, jak bylo opsáno výše a v případě Fulneku dokonce spory bývaly nazývány „pivní válkou“. Všechny prameny dosud uváděly pouze sváry mezi fulneckými varem obdařenými měšťany a augustiniány. Nicméně i vrchnost provozovala na zámku svůj pivovar. Zprvu jen pro účely zásobování zámku a deputátů, postupem doby i pro zásobování vesnických krčem. Vypuknutí spory fulneckých právovárečnicků s Baltazarem Švajnicem z Pilmsdorfu byly urovnány ke spokojenosti měšťanů až po apelaci u českého krále Maxmiliána II. Nedosáhly však rozměrů, jakých nabývaly spory měšťanů s klášteřem. Vrchnost ve své režii vedla výrobu a prodej kořalky, plynuly jí příjmy z šenku vinného i pivního a spotřeba kořalky dalece zastiňovala výrobu piva. Proto jistě nedošlo k výstavbě modernějšího panského pivovaru. První zmínka o pivovaru na zámku pochází z roku 1563 (Oppl, 1928), druhá a zároveň poslední zase z roku 1622 ze soupisu konfiskátu Skrbenských. Je zde uvedeno mimo jiné: „v panském pivovaru při zámku s povolením vrchnosti směřují vařit pivo i měšťané“ (Turek, 1940). Náhradou zámeckého pivovaru se staly vysoké deputáty vůči vrchnosti. Kupříkladu v polovině 18. století dostávala vrchnost 76 čtyřvědemích sudů a kapucini 15 čtyřvědemích sudů ročně (Brüder Kostron, 1926).

Před třicetiletou válkou nedošlo ve Fulneku k centralizaci ani sladovnické, ani pivovarské výroby. Roku 1565 fulnečtí právovárečníci zakoupili varní pánev v Opavě. Počet právovárečných domů se pohyboval kolem 50 a roku 1629 bylo jejich množství prvně určeno 56, což se nezměnilo až do samotného zániku právovárečného měšťanstva jakožto ojedinelého právního subjektu. Kvalita piva logicky odpovídala konkurenčnímu prostředí. Čím více si právovárečníci utvzovali svá privilegia s povinným odběrem pouze svého piva, tím více nemuseli řešit kvalitu. Vesničtí fojti si tajně dováželi piva cizí a spory se opakovaly. Nekonečný

¹ Jiná logická teorie klade vznik pivovaru v Lukavci až do roku 1607, kdy se v průběhu celého 16. století mělo vařit přímo ve Fulneku. Bližší bude opsáno v historii pivovaru Lukavec.

Fulnecká apokalypsa. Zbytky inventáře ležáckých sklepů po náletech konce druhé světové války. (Sbírka Josefa Pavlíčka)

Hopfen u. Malz. Gott erhalt's. Jak typický německý hostinec. Jen litujeme malíře, který tento klenebný pás maloval. (Sbírka Josefa Pavlíčka)

Pohled na fulnecké vertikály, z kterých je dýmající komín sladovny Josefa Kostrona dozajista nejpůsobivější (1911). (Sbírka Miroslava Angera)

koloběh končící až v roce 1869 zrušením propinačního práva. Stížnosti na kvalitu bývaly na denním pořádku a při pouhé představě tehdejšího vybavení pivovaru jsou obavy o výsledný produkt nasnadě. Roku 1629 činila roční produkce fulneckých právovárečnicků 2550 hl piva, což je na svou dobu úctyhodný objem. Z tohoto roku se dochoval záznam, že 19 právovárečnicků svařovalo po dvou várkách dvacetisudových a zbývajících 37 po jedné várce desetisudové. Z tohoto údaje můžeme předpokládat majetkovou diferenciaci právovárečných měšťanů a jejich finanční možnosti při pořizování surovin na várku včetně odvodu poplatků. Také se množí zprávy o přepouštění či prodávání várek a obecně o zneužívání práva várečného bohatšími právovárečníky. Oproti tomu roku 1665 se mělo uvařit pouhých 204 hl, což v podstatě odpovídá povinným odvodům piva vrchnosti 70 sudů a kapucínům 15 sudů. Tyto údaje jsou sice nepravděpodobné, ale v souvislosti s následky války reálné.

4 PO TŘICETILETÉ VÁLCE

Po ukončení třicetileté války, která měla pro Fulnek katastrofální následky, došlo k postupné centralizaci výroby sladu a piva. V roce 1671 se sladovna ve dvou sladovnách a ve městě pracovaly tři varny. Pů-

vodní varny údajně stály v místech pozdějších čísel 7, 48 a 49 (Oppl, 1933).² Jednalo se o dům Johana Widlada, dům vdovy po Paulovi Rockerovi a dům Gottfrieda Polkische, v kterém byla obecní varna. Lokaci sladoven se nepodařilo objasnit.³ Právovárečné domy stávaly na náměstí a v ulicích Dolnobranské, Hornobranské a Poštovské. Slady se mlely v „novém“ a „starém“ životském mlýně a v „domácím“ mlýně ve Fulneku. Velikost varu v polovině 18. století byla 60 věder. Spilky a sklepy byly zahloubeny do svahu za Husím potokem v Říční ulici směrem pod kapucínský klášter a částečně stály při pivovaru. Jestli byly nějaké původní sklepy či spilky příomou součástí právovárečných domů, není doloženo a vzhledem k vysoké hladině spodní vody je to i nepravděpodobné. Nicméně ve skalních sklepech v Říční ulici se dochovalo dodnes mnoho letopočtů, nejstarší z počátku 18. století, a proto lze tyto sklepy považovat za původní pivovarské.

Roku 1730 stvrdil hrabě Josef Bruntálský z Vrba městská práva. Počet právovárečných podílů potvrdil 56, daně se měly platit, jak bylo stanoveno roku 1628, výčep piva na hradě měl být zastaven,⁴ ale město mělo zato odvádět deputátní pivo nejen zámeckým úředníkům, ale i zámeckým zaměstnancům a fulneckým kapucínům, pivo pro vrchnost mělo být vařeno v městském pivovaru, poddaní měli přísný zákaz dovozu cizího piva, vrchnost si mohla obstarat i pivo cizí, pivo nemělo být kysele ani jinak vadné a za přiměřenou cenu atd. (SOA v Novém Jičíně).

Z povinností fulneckých měšťanů z roku 1732 jmenujme ty nejzávažnější. Panské pivo museli právovárečníci sladovat a vařit ve svých nádobách a museli čistit část městského příkopu. Zbytkové kvasnice museli prodávat do panské palírny. Dále museli konat fůry, platit z mletí, várky a šenku, platit činži domovní, pozemkovou, odumrt a mnoho dalších poplatků. Pro ilustraci uvedme, že kupříkladu řezníci dostávali máz piva od kusu poraženého panského dobytka. Zedníci dostávali za práci na panském 15 krejcarů a 2 mázy piva denně.

18. století se ve Fulneku neslo ve znamení hospodářského útlumu či korupce a mimo pro nás závažný finanční úpadek právovárečného měšťanstva lze sledovat i poklesky mravní. Situaci ve městě výstižně charakterizuje nařízení Josefa z Vrba z roku 1734 „...item hostince a šenk v době letní o 10. a v době zimní o 9. hodině večerní zavírány byly, aby svůdná kurtisana fulnecká Lénka Steínová, která již tolik starostí nejen slavnému magistrátu města, ale i počestným občanům v bázni o bezúhonnost synků jejich způsobila, opět napomenuta a k řádnému životu přidržena byla, jinak že z celého panství vypořezána bude...“

5 NOVÝ PIVOVAR

Náklady na údržbu pivovarských a sladovnických technologií včetně transportních obalů každého právovárečnicka zvláště byly při využití jednou ročně neúnosné. Nevýhodný systém nutil právovárečníky ku založení společné organizace a centralizaci výroby (Anonym, 1926). 18. 5. 1769 právovárečníci koupili právovárečný dům s varnou Gottfrieda Polkische⁵ a došlo tak po značné přestavbě k úplné centralizaci pivovarské výroby. Vznikl tudíž jeden společný pivovar, stejně jako sladovna již jen jedna společná sladovna. Jak sladovna, tak pivovar stály již v místech, kde došlo i k ukončení samotného provozu. Sladovna v současné ulici Řeznická a pivovar v současné ulici Pivovarská. Zároveň došlo k zaměstnání sládky, který se nadále o pivovar se sladovnou fulneckých právovárečnicků staral. Od roku 1745 zastával dlouhá desetiletí post fulneckého sládky František Pešek, který údajně svařoval výtečná piva. Roku 1761 došlo k nezdařenému pokusu o zřízení druhé varny Bartolomějem Stiborským za pomoci vrchnosti. V tomtéž roce fulnecký pivovar disponoval 670 sudů, a to 43 šestivěderními, 562 čtyřivěderními, 73 dvouvěderními a 29 jednověderními, z nichž 477 bylo nevhodných (Brüder Kostron, 1926).⁶

Záhy po zprovoznění nového pivovaru začalo docházet k vleklým sporům mezi právovárečníky a vrchnostenským hejtmánem Dresslerem. Na hejtmana si Fulneckí stěžovali, že se snažil o prosazení svého sládky, přel se s Fulneckými o deputátní vrchnostenské dřevo na várky, o deputátní pivo, o sladování pro vrchnost (zřejmě pro vrchnostenskou palírnu), o kvalitu piva, o vinný šenk a další. Měšťané svůj spor roku 1778 u krajského úřadu v Přerově vyhráli,

² Informaci o lokaci starých pivovarů se mi nepodařilo potvrdit.

³ V listině města Fulneka z 24. 4. 1559, v které Baltazar Švajnic z Pilmsdorfu vydal privilegium bratrskému sboru, jsou fulnecké sladovny zmíněny při městské strouze.

⁴ Vrchnostenský pivovar nebyl po třicetileté válce již zmíněn.

⁵ Polkyše, Polcka, Polka.

⁶ Součet sudů nedává dohromady 670, ale údaje jsou reprodukovány z výše uvedené publikace.

ale hejtman se „mstil“ dál, jak tvrdili. Zakázal míchat výstřelky s pivem a nařídil sládkovi výdej výstřelků danému měšťanovi až po vyčerpání svého piva. Dále nařídil sládkovi osobně příjem pouze kvalitních ječmenů kontrolovat a špatné ječmeny nepřijímat. Nakázal sládkovi sladování osobně kontrolovat a cizích osob do sladovny nepouštět. Ještě sládkovi nařizoval při mletí sladu býti, várku osobně vésti, kvasnice dostatečně dávat, sudy náležitě čistiti, vše co ku škodě piva by bylo ihned hlásiti a další nařízení. Z těchto řádků plyne obecně platná teze, že právovárečníci si stále lpěli na středověkých privilegích, šlo jim pouze o zisk a vrchnostenský úředníci vnášeli svými novými poznatky rozruch do staletými zavedených pořádků (Oppl, 1928).

6 XIX. STOLETÍ

V rámci reformy Josefa II. v druhé polovině 18. století došlo nejenom ke zrušení augustiniánského kláštera, ale především k ukončení vaření a čepování piva tzv. po řadě. Zrušením této archaické výsady chtěl císař docílit koncentraci hostinských živností do uzpůsobených prostor a omezení nadměrného pití po jednotlivých právovárečných domech. Ve Fulneku se čepovalo po jednotlivých domech, aktuální výčep oznamovala zelená haluz nad vchodem a ti, kdož neměli výčepních prostor, čepovali své pivo v domě číslo 6, jenž zakoupili právovárečníci roku 1743 za tímto účelem. Rovněž v tomto domě bydlel sládek. Na přelomu 18. a 19. století právovárečníci zakoupili za účelem provozování hostinské živnosti ještě tzv. Spolkový dům na Dolním předměstí, ale roku 1812 došlo k adaptaci domu na školu. Proto se reformní josefínské nařízení minulo účinkem, a to nejen ve Fulneku, ale i v mnohých dalších místech. Opětovně se čepovalo pivo tzv. po řadě i přes nový zákaz z roku 1819. K úplnému zrušení čepování tzv. po řadě došlo roku 1828, kdy došlo od prvního října k pronajímání sladovny s pivovarem (Anonym, 1926) v šestiletých cyklech za 6000 zlatých ročně a právovárečníci se tak po staletích sporů a třenic částečně zbavili problémů s provozováním pivovaru a především jeho údržbou. Většina literatury opisuje doslovně Oppla (Oppl, 1928), uvádí roku 1828 prodej pivovaru, což je zřejmý omyl. Jednak se dochovaly nájemní smlouvy z následných let po roce 1828 (SOKa v Novém Jičíně) a jednak je to uvedeno i v monografii o fulneckém pivovaru, kde je popsán prodej pivovaru roku 1875 (Brüder Kostron, 1926).

Roku 1819 dostali právovárečníci vrchností nařízeno vystavět novou spílkou se skladištěm. Právovárečníci se k nařízení vyjádřili odmítavě s odůvodněním, že se při pivovaru stará spílka a dva volné sklepy nalézají. Stavební aktivita není potvrzena, stanovisko právovárečnicků ke stavebním a technologickým inovacím splnilo očekávání, ale důležitou informaci budiž informace o umístění spílkou při pivovaru.⁷

Fulneckí právovárečníci se v ryze německém prostředí nazývali „Bierschank Berechtigte Burgerschaft in Fulnek“ a roku 1824 bylo svařeno 1700 hl piva. Roku 1828 stál jeden máz piva 10 krejcarů ve Fulneku a pro srovnání v sousedním slezském Lukavci pouze 7 krejcarů. Tento markantní cenový rozdíl byl způsoben rozdílným zdaněním na Moravě a ve Slezsku. Právováreční měšťané vlastnili hostinec číslo 100 (100/261),⁸ dům číslo 6 (hostinec U kozoroha⁹ a sladovna v dvorním traktu¹⁰) a dům číslo 45 s pivovarem v dvorním traktu.¹¹

V roce 1835 (Oppl, 1933) stály ve městě 4 hostince (U modré hvězdy, U hnědého jelena, U černého orla a U zlatého slunce).¹² Chmelnice stávaly na svazích pahorku Jelenice jihovýchodně od Fulneku a u Děrného. V 17. století se na katastru Hladkých Životic nacházel Chmelský rybník s chmelným mlýnem, později zvaný Nový rybník. Takže lze předpokládat chmelnice i zde (Turek, 1940). Ve výkazu ploch z roku 1845 však již žádné chmelnice na Fulneku nebyly vyznačeny.

V letech 1831–1837 měl městský pivovar a sladovnu propachtován opavský žid Jakub David. Následným pachtýřem se stal příslušník rozvětvené pivovarské rodiny sládek Wenzel Kudielka (Kudjel-

ka), a to v letech 1840–1846. Wenzel Kudielka se narodil roku 1814 ve Fulneku v pivovarské rodině, otec Wenzel Kudielka zastával post sládky v sousedním Kuníně a matka Viktorie byla dcerou olomouckého pivovarníka Jana Strahatsdieho. Kudielkova manželka Marie rozená Jungová pocházela také z proslulé pivovarské rodiny. Kudielkovi měli spolu čtyři syny, z nichž Ernest pokračoval v pivovarnictví po otci v Petřvaldu, Heinrich si najmul pivovar ve Velké Bystřici, Victor zastával mimo jiné funkci ekonoma petřvaldského pivovaru, Emil se věnoval právní praxi. Sládek Kudielka prodloužil v březnu roku 1846 smlouvu s fulneckými právovárečníky na dalších šest let, ale záhy smlouvu vypověděl z důvodu přesunutí svých aktivit do Velkého Petřvaldu. Zakoupil totiž dědičnou rychtu ve Velkém Petřvaldu, kde od roku 1854 až do své smrti starostoval a mimo jiné byl také poslancem moravského zemského sněmu. Zemřel roku 1880 na otravu krve. V Petřvaldu si zprvu najmul starý pivovar a na konci 60. let 19. století postavil zcela nový a moderní pivovarský závod. Při svém odchodu z fulneckého pivovaru s sebou vzal do pivovaru v Petřvaldu značnou část pivovarských zaměstnanců (Hýl, 2012).

Pivovar ve Fulneku si v říjnu 1846 propachtoval na šestileté období kroměřížský žid Izák Werner (SOKa v Novém Jičíně) a následné nájemní smlouvy se zřejmě nedochovaly. Někdy v polovině 19. století došlo k přestavbě varny, došlo k instalaci nového otevřeného varního kotle oválného půdorysu s topnou zazdívkou a regulací tahu a také byl zakoupen ruční šrotovník. Technologie pocházely z frydlantských železáren a varnu projektoval R. Siebert. Technologické inovace proběhly za nájmu Izáka Wernera, ale přesnější čas není znám.

7 JOSEF KOSTRON

17. 8. 1875 fulnecký pivovar koupili Josef a Marie Kostronovi za 9500 zlatých.¹³ Tímto aktem se podařilo formálně vyvázat z množství složitých povinností vůči vrchnosti. K formálnímu zániku právovárečného měšťanstva jakožto subjektu těžko definovatelné právní formy došlo až roku 1896.¹⁴

Josef Kostron se narodil roku 1834 na dědičné rachtě v Hartíkově u Rudy nad Moravou, pivovarskému řemeslu se vyučil v Kubelkově pivovaru ve Šternberku a poté měl v nájmu pivovar v Melči¹⁵ až do roku 1875. Se jménem Kostronů je spojen největší rozkvět fulneckého pivovaru, ale bohužel i jeho absolutní konec. Fulnecký pivovar a sladovna bezesporu nesly známky archaických provozů bez žádné modernizační akce, a tudíž byly po zrušení propinace roku 1869 odkázány „k dojetí“. Nepochopitelně dnes působí představa původního technologického procesu, kdy částečně ochlazená mladina byla z chladícího štoku odvezena rovnou do skálních sklepů, kde došlo k zakvašení přímo v sudech. Josef Kostron se záhy po koupi pivovaru a sladovny pouští k naprosto nezbytným technologickým inovacím. Ještě roku 1875 je přestavěna varna a zřízena spílka. Roku 1877 je v seznamu referenčních prací firmy Bratři Noback a Fritze, továrna na stroje pivovareční v Praze, uveden fulnecký pivovar Josefa Kostrona v kolonce „... všeliké stroje a předměty dodány...“¹⁶ (Národní knihovna ČR, 1877). Zakrátko přichází na řadu sladovna, kde je zřízen patentní hvozď soustavy Gustava Nobacka, tzv. hvozď anglického typu. Jednalo se o jeden z prvních hvozďů této soustavy v okolí a byl vystavěn opět firmou Bratři Noback a Fritze těsně před rokem 1879 (Anonym, 1879). Jakmile se ve Fulneku začalo moderně sladovat, tak přišel na řadu pivovar. V letech 1882–1883 došlo ke kompletní výstavbě nové varny ryze německou firmou Raimund Nietsche v Olomouci (Anonym, 1883).¹⁷ Roku 1881 došlo taktéž k výstavbě zcela nové budovy chladného hospodářství, což je zřetelné z dochované plánové dokumentace s razítkem 1880 – pro Jos. Kostrona (Anonym, 1880). Celý blok chladného hospodářství sestával

¹³ Český ekvivalent k německému jménu Kostron je Kastroň, avšak tato česká podoba se dochovala snad jen ve vzpomínkách některých pamětníků, nikoliv v literatuře či archívních pramenech. Nicméně jedná se o původní české příjmení.

Josef Kostron (1834 – 28. 6. 1895), syn Ignáce Kostrona a Viktorie rozené Mleinek si 22. 10. 1866 vzal v Budišově manželku Marii, rozenou Huener (1840–1919), dceru Josefa Huenera (Hühnera), obchodníka v Budišově. Josef a Marie Kostronovi spolu měli syny Josefa (nar. 13. 10. 1867), Adolfa (nar. 29. 4. 1875) a dceru Amálii (nar. 1878).

¹⁴ Informace není bezpečně ověřena, vychází ze správních knih protokolů usnesení ze zasedání šenkovních měšťanů, ale v knize chybí množství listů.

¹⁵ Mnohdy se v literatuře zaměňuje Melč za Kelč.

¹⁶ V referenčním seznamu je mylně uvedeno „pan Jos. Kostrom“.

¹⁷ V referenčním seznamu prací je mylně uvedeno pro K. Kostrona.

⁷ Údaje o půl století novější o spílce vůbec nepíší, takže to jistě bylo kritické místo.

⁸ GPS: 49°42'51.18"N, 17°54'2.929"E.

⁹ Hostinec U kozoroha (Zum Steinbock) je zřejmě totožný s některým z hostinců opsaných v roce 1835, ale není zřejmé s kterým.

¹⁰ GPS: 49°42'45.10"N, 17°54'7.923"E

¹¹ GPS: 49°42'49.40"N, 17°54'12.14"E.

¹² U zlatého slunce – číslo 78/305 v ulici Hrnčířská.

ze dvou rovnoběžně orientovaných a shodných sklepních oddělení vybavených dřevěnými ležáckými sudy. V každém oddělení byly dvě řady sedmi větších sudů à 20 hl tzv. bodňáků, na kterých bylo nasedláno 6 menších sudů à 15 hl, tzv. satlíků. Celková kapacita sklepa tak činila 920 hl. Z jedné strany přiléhalo ke sklepům kolmo předsklepí, ve kterém byly společné kádě v jedné řadě a z druhé strany prostorná lednice. Celý objekt chladného hospodářství moderní konstrukce s důmyslnými větracími a regulačními tahy, dvojitými izolačními zdmi a vysokým klenebním zásypem nebyl zapuštěn do země zřejmě kvůli podzemní vodě. Boční tepelná izolace byla zajištěna účelovou přízdívkou s izolačním zásypem. Stropy ležáckých sklepů, lednice a předsklepí byly zaklenuty již na svou dobu moderně do ocelových „I“ profilů. Střešní větrací párníky na budově chladného hospodářství nepatřily k chladicímu štoku, který byl umístěn v budově sousední společně s varnou. Ledování se vykonávalo pomocí důmyslných dřevěných konstrukcí umístěných většinou nad lednicemi, které se v mrazech kropily vodou, a následně se led oklepával rovnou do lednic, které však nepostačovaly kapacitě sklepa a spilký. Mohutná budova teplého hospodářství stála v sousedství chladného bloku a sestávala z varny, chladicího štoku, kotelny s hranolovitým továrním komínem a přidavných provozů. Studna stála přímo v pivovaru a roku 1892 došlo k přivedení vody z Jerlochovic z pozemku Rudolfa Dreslera, čímž se výrazně zvýšila kvalita piva. Taktéž došlo k výstavbě ledovacího rybníku v Jerlochovicích (Brüder Kostron, 1926). Led fulneckí brávali navíc ještě z tzv. Jedličkova rybníku u Lukavce (Sokol, 2011). Na samém konci 19. století došlo k instalaci parního stroje na sladovně a pivovar byl osvětlen. Další nezbytné a velmi pokrokové modernizace pivovaru a sladovny dle nejnovějších technologických trendů proběhly po ukončení první světové války pod taktovkou firmy Miller a Hessel z Mnichova.

8 JOSEF KOSTRON MLADŠÍ A BRÜDER KOSTRON

Josef Kostron starší (1834–1895) řídil svůj fulnecký pivovar do své smrti v roce 1895 a vedení podniku se ujmula vdova Marie Kostronová. 23. 10. 1897 převzal vedení pivovaru stejnojmenný syn Josef Kostron mladší (1867–1946). Josef Kostron mladší se vyučil pivovarství v letech 1881–1883 a po nezbytné praxi v jiných pivovarech začal pracovat v rodinné firmě. Mimo pivovarství se věnoval i dalším společenským aktivitám a kupříkladu dlouhá léta zastával funkci starosty sboru dobrovolných hasičů. Josef Kostron mladší vedl sám podnik do roku 1919. Po ukončení první světové války se prvního října roku 1919 začlenil do pivovaru bratr Josefa major Adolf Kostron (1875–1927) za vzniku otevřené obchodní společnosti „Brüder Kostron“, provoz pivovaru a sladovny, nákup a prodej pivovarských surovin a produktů.¹⁸ Adolf Kostron se sice také vyučil pivovarství, nicméně se věnoval vojenské kariéře. Po skončení první světové války si Adolf Kostron ještě doplnil pivovarské vzdělání ve Vídni a začlenil se do rodinného podniku. Firma byla protokolována a její oficiální název zněl „Bierbrauerei und Mälzerei Brüder Kostron, Fulnek (Mähren)“. Zajímavostí jest, že se jak Josef Kostron, tak jeho bratr Adolf Kostron v úředním styku podepisovali shodně „Brüder Kostron“. Součástí smlouvy mezi bratry byl i detailní inventář majetku společnosti „Brüder Kostron“ sepsaný k dvacátému lednu roku 1920. Z tohoto důležitého dokumentu je zřejmé, jak se změnil inventář od doby výstavby či jaký byl stav zásob.

Zásoby pivovaru činily 311 hl piva ve sklepech, 80 hl na spilce, 19 metráků sladu, 19,5 metráku sladového extraktu, 17 metráků cukru, 6 kg zuckerevaleur,¹⁹ 13,5 metráku sušených řepných řízků, 170 kg chmele, 25 kg filtrační masy a 55 kg parafínu. V dalších soupisech jsou uvedeny opravdu všechny trubky, příruby, laky či glazury a tak jen k pivovarsky podstatným skutečnostem. Varna obsahovala kotel s míchadlem, vystírací kád s míchadlem, přehříváč, rmutové a mladinové čerpadla, tři elektromotory, chladicí štok, chmelový cíz, požahovačku, kotel na smolu, myčku na sudy, řezačku na řepu atd. Spilka byla vybavena osmi káděmi à 35 hl, osmi plováky na led, vzduchovým kompresorem, elektromotorem a sprchovým aparát. Sklepy disponovaly plnicíkovou lahví, korkovačkou, filtrem a sudy o objemech 19 kusů à 27 hl, 14 à 18 hl, 14 à 12 hl, 7 à 9 hl, 11 à 1 hl,

60 à 1/2 hl, 370 à 1/4 hl, 30 à 1/8 hl. Nadsklepí sloužilo k uskladnění sena a slámy. Na zadním dvoru stály koňské nové a staré povozy, oslí povozy, vozíky, prasečí chlěvy, uhlí, palivové dřevo, 800 kusů lahví a čerpadlo u studny. Pivovar choval jeden pár koní a jednoho osla. Na sladovně se nacházel starší parní stroj, šest elektromotorů, dva šrotovníky, pulírka, trier a dva elevátory. Dále se v areálu pivovaru nalézalo množství zemědělského náčiní. Zajímavé je srovnání cen v inventáři, když kupříkladu varní kotel měl cenu 5000 korun, kád 2000 korun, chladicí štok 3000 korun, ale pár koní celých 20 000 korun či tři prasata 5000 korun (ZA Opava). Dle výše uvedeného inventáře se opravdu jednalo o malý pivovarský provoz na elektrický pohon, kde jsou zarážející pouze informace o velkém množství sladového extraktu a řepných řízků. V případě sladového extraktu se přímo nabízí spolupráce se sousední fulneckou firmou Hamburger & Co, která mimo jiné extrakt vyráběla.²⁰ V případě řepných řízků se nabízí několik variant. Jednak že sloužily pro velké množství hospodářských zvířat v pivovaru, což je nepravděpodobné. Nebo mohlo jít o pozůstatek surogace z první světové války, ale v tom případě se nemohlo jednat o řepné řízky, které jsou vyslazené a tudíž v pivovarské technologii nepoužitelné. Jedná se každopádně o dočista ojedinělý fakt.

Adolf Kostron zemřel 15. 10. 1927 a právoplatným dědicem jeho podílu ve firmě se stala vdova Olga Kostronová.²¹ Firma „Brüder Kostron“ od této doby měla společníky Josefa Kostrona a Olgu Kostronovou, nicméně společenskou smlouvu firmy to nijak zásadně neovlivnilo. Olga Kostronová byla prvorozenou dcerou pivovarníka ze sousedního Lukavce Josefa Pelze mladšího a lze předpokládat spolupráci sousedních pivovarů. Olga Kostronová se roku 1930 opětovně provdala za zednického mistra Ruperta Jarolíma, jehož příjmení přijmula, což opětovně nevýznamně ovlivnilo společenskou smlouvu firmy „Brüder Kostron“.

První známý výstav nového pivovaru je z roku 1880 a činil 3552 hl, v roce 1892 už 5200 hl a v dalším období až do ukončení provozu v roce 1945 se výstavy pohybovaly v rozmezí 3000–5000 hl piva. S výjimkou období první světové války, kdy produkce rapidně klesla na nejnižších 300 hl v sezoně 1915/16. Ještě v průběhu 19. století Kostronové zřejmě zastávali i pozici sládků. Na počátku 20. století sládkoval Jindřich Bieber, kterého kolem roku 1906 vystřídal Martin Hess. Po ukončení první světové války se na pozici sládků opětovně objevuje epizodně Josef Kostron mladší, který je od roku 1924 nahrazen Sylvestrem Tögelem. Sládek Tögel zřejmě uvařil i poslední fulnecké pivo, když poslední záznam o jeho sládkování je z roku 1939. V 30. letech působil na pozici ředitele pivovaru Karel Sládek, který zároveň zastával funkci advokáta a prokuristy společnosti „Brüder Kostron“ (Likovský, 1997–1998; Likovský, 2000; Likovský, 2006). Pivo se ve Fulneku vařilo i v průběhu druhé světové války a ukončení provozu souvisí až s osvobozovacími boji.

Ryze německá firma „Brüder Kostron“ zapsaná u krajského soudu v Novém Jičíně v obchodním rejstříku odd. A, svazek I., číslo 15 zanikla po smrti Josefa Kostrona mladšího bez uvalení národní správy, neboť jak bylo uvedeno v soudním šetření: „objekt totálně vyhořel“ (ZA Opava).

Pivovar pracoval na pohon strojní s největší pravděpodobností již od výstavby nového závodu Josefem Kostronem starším v 80. letech 19. století, když první pivovarský kalendář popisující pivovary Moravy zaznamenává údaje ze sezony 1901–1902. V době pořízení inventáře uvedeného výše roku 1920 pivovar pracoval na pohon elektrický, který postupně nahradil parní stroje. Velikost varu je v sezoně 1901–1902 uvedena 28 hl, po roce 1923 30 hl a na konci 20. let 20. století byl uváděn dokonce 35 hl a 40 hl. V roce 1910 byl prvně opsán i telefon do pivovaru s číslem 4718, který byl na počátku 20. let 20. století změněn na číslo 5. Roku 1910 se objevují informace o účetní Růžně Schubertové, kolem roku 1915 vystřídané Františkem Leikerem, Augustinou Goldovou a záhy Leokádií Ballnerovou. Pivovar korespondoval pouze německy až do ukončení výroby. Roku 1924 došlo k přestavbě pivovarského hostince v současném č.p. 45. Původně se jednalo o dva úzké štítové domy s hřebeny kolmými k průčelí na typických gotických parcelách a ozdobným nápisem J.

¹⁸ Informace v pivovarských kalendářích a potažmo časopisech Kvas měly velké zpoždění, když vstup Adolfa Kostrona do rodinného podniku avizovaly až roku 1923 a vznik firmy Brüder Kostron až roku 1928.

¹⁹ Význam tohoto slova se nepodařilo přesně určit ani za pomoci specialisty na průmysl cukrovarnický.

²⁰ Hamburgerova továrna s ředitelstvím ve Vídni měla provozovny ve Fulneku a Bruntálu a sladový extrakt se vyráběl jistě v Bruntálu, neboť se tam produkuje dodnes.

²¹ Olga Kostronová (1897–?) měla s Adolfem Kostronem děti Olgu, Josefa a Zitu. Všechny byly v době úmrtí Adolfa Kostrona nezletilé. Olga Kostronová se od vstupu do společnosti začala úředně podepisovat „Brüder Kostron“.

Kostron's Brauerei. Přestavbou vznikl empírový dvoupatrový dům s pěti okenními osami a střechou obrácenou o 90° a symetrickým nápisem Bräuhaus v ozdobné atice. Pivovarský hostinec se proslavil pod názvem U tří knížat.

Roku 1935 fulnecký pivovar přistoupil ke kontingentní smlouvě stejně jako 99 % ostatních pivovarů. Výši výstavu fulnecký pivovar zaujímal 52. pozici z 67 funkčních moravských a slezských pivovarů, a to v pořadí těsně za pivovarem v Bílovci a taktéž těsně před pivovary v Lukavci a Odrách (Friedův). Jeho produkce zahrnovala přibližně 87% výčepního piva, 12% ležáku a 1% speciálního piva (odpovídalo jedné várce). Původně se vařila pouze 10% světlá a 11% světlá, později se sortiment rozšířil o 12% světlou, 13% speciální tmavou. Za bratří Kostronů se sortiment ustálil na 10% světlé výčepní, 12% světlé Zlatozdroj (Goldquell), 12% tmavé čtyřsladové Salvator a 15% speciální tmavé dle mnichovského způsobu (St. Georgbräu nach Münchener Art). Pivovar taktéž exportoval a ve dvacátých letech dvacátého století se velmi rozšířil prodej lahvového piva především originálně stáčeného v pivovaru (Brüder Kostron, 1926).

9 ZÁVĚR

Město Fulnek těžce doplatilo na osvobozovací boje samého závěru druhé světové války. Němci za sebou vyhodili pouze jeden most a sovětská vojska Fulnek zapálila. Bombardování začalo na konci dubna a město až osvozeno 5. 5. 1945 hořelo až do 19. 5. 1945. Čítíme: „...nad městem ležel tmavý pruh dýmu, viditelný až do Studénky...“. Ulice Pivovarská byla zasažena dne 1. 5. 1945 malými zápalnými leteckými bombami od sovětského leteckého průzkumu. Němci se snažili ještě o uhašení, seč marně. Celé centrum Fulneku lehlo popelem až na radniční věž. Z pivovaru a sladovny nezbylo vůbec nic a v místech, kde se sladovaly ječmeny z úrodného Poodří, kde vůně fulneckých rmutů rmoutila mnohé k večeru osamělé Fulnečanky a kde kvasilo a dokvášelo pivo bratří Kostronů, je dnes panelová zástavba. Jen označení ulice Pivovarská zůstalo. Budíž rozhodnutí o pojmenování ulice pochváleno (Kadlíček, 1973). Na snímcích vybombardovaného Fulneku je vidět sice osamocený komín sladovnického hvozdu a ležácké sudy vykulené na náměstí, nicméně trosky budov byly asanovány. Potomci rodiny Kostronů žijí někde v Německu, když v pořadí třetí Josef Kostron žil v letech 1926 až 2002.

Dodnes se z původních pivovarských prostor dochovaly ještě stará sklepení v Říční ulici, která sloužila svému účelu až do doby výstavby nových ležáckých sklepů Josefem Kostronem starším. Zástavba původní Říční ulice byla cele asanována výstavbou obchvatu města, avšak původní sklepení, která údajně stávala za každým domkem, jsou z části dochována. Celý svah u obchvatu pod kapucínským klášterem je zpevněn nevzhledným betonovým monolitem, který údajně některá sklepení zakryl (Pavlíček, 2012).

První dochovaný sklep má jako jediný v betonovém zpevnění vchod a byl v roce 2012 bez využití. Jeho délka je téměř 100 metrů, začíná chodbou (cca 3 x 8 m), pokračuje částí s cihelnou klenbou (cca 5 x 17 m) a závěr tvoří úchvatný sklep vytesaný v pískovci (cca 4 x 68 m). Sklep je odvětrán pravidelnými dodnes funkčními velmi dlouhými vyzděnými tahy, jejichž zakončení lze dohledat na zahrádkách v nadsklepí.

Druhý dochovaný sklep patří k starému zájezdnímu hostinci „Na stovce“, který plnil svou funkci již v době pořízení mapy stabilního katastru v roce 1833, na níž je vyznačen. Již tehdy se jednalo o budovu z nespálního materiálu s číslem 100 a budova s okolními pozemky patřila právovůdnému měšťanstvu. Jednalo se dozajista o důležité kulturně-společenské útočiště Fulnečanů a jejich spolků, čehož důkazem byla kupříkladu spolková místnost Národní jednoty a dalších organizací. Hostinec sloužil svému účelu i v roce 2012. Sklepy pod „Stovkou“ jsou zahloubeny v pískovcovém masivu, v kterém jsou jasně zřetelné sedimentační vrstvy z doby vzniku.²² Hlavní sklep o délce cca 40 metrů je při pohledu od vstupu do sklepa doplněn zcela na konci sklepem vlevo o délce cca 18 metrů, těsně před koncem sklepem vpravo o délce cca 10 metrů a dvěma užšími pobočnými sklepy směrem vlevo o délkách cca 10 a 18 metrů. Sklepy jsou místy vyztuženy cihelnými pásy. Odvětrání je zajištěno čtyřmi funkčními a velmi dlouhými tahy ústícími do přilehlých zahrad. Vstupní část sklepa je vyztužena betonem. Předsklepí je tvořeno velkou klenutou prostorou s lunetami (cca 6 x 13 m) orientovanou kolmo ke sklepu a přiléhající komunikaci. Tento prostor barokní povahy navozuje dojem spítky

s navazujícími sklepy, ale jedná se pouze o nepodloženou úvahu. Z tohoto prostoru kdysi vedlo původní schodiště nahoru. Na stěnách sklepů je v pískovci velké množství vyrytých letopočtů a záznamů, přičemž nejstarší nese dataci 1700. Sklepy sloužily i jako úkryt především díky svému důmyslnému odvětrávacímu systému.

V souvislosti s Kostronou je pro doplnění vhodné zmínit tzv. Kostronův dům, který stával na fulneckém náměstí v jeho východní frontě, a to jako dům nejbližší zámku – dnes volně prostranství. V tomto domě sídlila Kostronova stavební firma.²³

Poslední, kupodivu doposud stojící, památkou na fulnecký pivovar je velkolepá rodinná hrobka Kostronů na zdejší hřbitově.

A položíme si jednu otázku na závěr. Měl by fulnecký pivovar v rámci znárodnění německého majetku a nové politické situace po roce 1948 šanci na provoz, kdyby nedošlo ke zničení?

S pivovarským řemeslem či průmyslem souvisí i řada dalších činností. V případě města Fulnek je zajímavé zmínit jednak židovský podnik Hamburger & Weinberger. Firma zaměstnávala cca 200 dělníků, dodávala mimo jiné pivní bedny a jejich reklama zněla: „v našem všestranně uznaném a osvědčeném speciálním provedení z modřínového dřeva, úplně hotově sbíjené a pobité, dodá vždy promptně Hamburger & Weinberger, parní pily a továrny na bedny, Fulnek, Morava“ (Anonym, 1930). Druhou firmou byla firma Hamburger a spol., společnost s r.o., továrna sladu, slad. výrobků a suchého mléka, Fulnek, Morava, která dávala práci cca 250 dělníkům a své výrobky hojně vyvážela. A v poslední řadě zmiňme bednární Ferdinanda Czapla, který nabízel za nejlevnější ceny kvalitní dubové ležácké sudy či kádě a také transportní sudy všech velikostí (Anonym, 1884). Sledování souvislostí ani další podrobnosti nejsou účelem této stati.

LITERATURA

- Anonym, 1883: Complete Brauereien und Malzfabriken wurden im Jahre 1882–1883. Der Böhmisches Bierbrauer VIII: 481.
Anonym, 1884: Inzerce. Der Böhmisches Bierbrauer 1884, IX.
Anonym, 1880: Lagerkeller-Neubau, Brauerei des Herrn Jos. Kostron in Fulnek. Archiv Škody Plzeň.
Anonym, 1879: Patentované hvozdy o dvou a o třech patrech. Kvas VII: 154–155.
Anonym, 1930: Různé zprávy. Kvas 58: 231.
Anonym, 1926: Zum 50jährigen Geschäftsjubiläum der Firma Brüder Kostron. Fulnek.
Baletka, T., 2004: Šenkovní měšťané Fulnek 1730–1896, Inventář. Nový Jičín.
Brüder Kostron, 1926: Zum 50jährigen Geschäftsjubiläum der Firma Brüder Kostron. Odry.
Foltýn, D., 2005: Encyklopedie moravských a slezských klášterů. Libri, Praha.
Hosák, L., 1958a: Historický místopis Bíloveckého okresu III. In: Bílovecko 6., Ostrava.
Hýl, J., 2012: Osobní archiv. Petřvald.
Kadlíček, P., 1973: Poválečná historie města Fulneka. In: Vlast. sborník okresu Nový Jičín 1. Fulnek.
Likovský, Z., 1997, 1998: Majitelé, nájemci a vedoucí pracovníci pivovarů Českých zemí 1869–1950. Kvasny Prum. 43, 44, příloha.
Likovský, Z., 2000: Pivovary Moravy a rakouského Slezska 1869–1900. VÚPS, Praha.
Likovský, Z., 2006: Pivovary československého území 1900–1948. VÚPS, Praha. Národní knihovna ČR – Kramerius, 1877. Národní listy 17: 4
Opll, S. V., 1928: Z kroniky staroslavného města Fulneku, působiště J. A. Komenského. Fulnek.
Opll, S. V., 1933: Jak kdysi Fulnečtí piva vařili. In: Kravařsko III (2): 83–85, 107–109, 121–123.
Pavlíček, J., 2012: Osobní rozhovor. Fulnek.
Prasek, V., 1889: Historická topografie země opavské I (A-K). Opava.
SOKA v Novém Jičíně: Šenkovní měšťané Fulnek 1730–1896. II. Spisový materiál. Inv.č. 3–8.
Sokol, E., 2011: Osobní rozhovor. Lukavec.
Turek, A., 1940: Publikace vlastivědy Moravské II. Fulnecko. Brno.
ZA Opava: KS v Novém Jičíně, Oddělení firemních spisů 1863–1949(1970), Brüder Kostron, inv.č. 510, sign. HrFulA15.
Zukal, J., 1912: Paměti Opavské. Črty kulturní a místopisné. Opava.

Do redakce došlo / Manuscript received: 10. 1. 2013
Přijato k publikování / Accepted for publication: 12. 3. 2013

²² Národní jednotu založená roku 1919 měla 235 členů.

²³ Při intenzivních deštích v roce 1997 došlo k promočení pískovce a některé vrstvy se odlamovaly.